

NEHA JAARVERSLAG 2021

In de overeenkomst tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en Stichting het NEHA uit 2004 zijn vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG jaarlijks aan de Stichting het NEHA verantwoording aflegt:

1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA;
2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek;
3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek of het op enigerlei andere wijze verstrekken van informatie die voor de economische geschiedenis relevant is;
4. Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door het beleggen van bijeenkomsten ten behoeve van begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.

Vanaf 2017 is de hechte relatie tussen het NEHA en het IISG verder verankerd in de vernieuwde IISG-statuten waarin wordt gesteld dat het IISG ten doel heeft “het bevorderen van de wetenschappelijke studie van de internationale en nationale sociaaleconomische geschiedenis in de ruimste zin”. En dat het IISG dit doel tracht te bereiken door: “het uitbreiden, ontsluiten en in stand houden van een wetenschappelijke collectie op sociaaleconomisch-historisch gebied”. Bij het IISG was tot en met dit verslagjaar Jacques van Gerwen verantwoordelijk voor de acquisitie, ontsluiting en ter beschikking stelling van de economisch-historische collecties. Na zijn pensionering met ingang van 1 februari 2022 zal een deel van zijn taken worden overgenomen door zijn collega Frank de Jong, stafmedewerker collecties van het IISG.

Hieronder wordt aan de hand van de bovengenoemde vier taken gerapporteerd over het jaar 2021.

1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA

Ondanks de bijzondere corona-omstandigheden konden veel acquisitie-activiteiten nagenoeg ongehinderd worden gecontinueerd (zie Bijlage 1). Dat betrof met name de aankoop van nieuwe boeken en aankopen via veilingen en antiquariaten. Beperkingen deden zich vooral voor bij het op locatie kunnen bekijken en selecteren van materiaal. Afspraken hierover zijn in diverse gevallen voor onbepaalde tijd uitgesteld. Door langdurige sluitingen van het instituut in 2020 en nu ook in 2021 heeft het fysiek en administratief verwerken van acquisities helaas wel een achterstand opgelopen, die hopelijk in de komende jaren kan worden weggewerkt. Van de bijzondere omstandigheden is vooral gebruik gemaakt om extra aandacht te besteden aan het administratieve beheer en een betere ontsluiting van de collecties.

Het jaarlijkse aankoopbudget bedraagt 25.000 euro. In het verslagjaar is het budget in grote lijnen als volgt besteed: periodieken (25 procent), nieuwe boeken (40 procent) en antiquarische boeken en manuscripten (35 procent). Bovendien is er een bestemmingsreserve voor incidentele grote aankopen. In het verslagjaar is daar geen beroep op gedaan. Niet onvermeld mag blijven dat jaarlijks de NEHA-collectie wordt verrijkt met archivalia en boeken door schenking van particuliere personen, bedrijven en instellingen. Een overzicht van verworven antiquarische boeken en manuscripten (door aankoop en/of schenking) is opgenomen in Bijlage 1.

Ontsluiting, collectiebeheer en digitalisering

Wat betreft het beheer van de collecties kan worden gerapporteerd dat Piet Lourens binnen de daarvoor beschikbare tijd en praktische beperkingen weer veel werk heeft verricht bij het beschrijven van nieuw verworven archivalia en een betere ontsluiting van oude collectieonderdelen. Met name diverse collecties prospectussen en cognossementen hebben een betere beschrijving c.q. ontsluiting gekregen.¹ De collectie prospectussen bevat interessante informatie over de financiering van ondernemingen en overheden (financiering van plantages en landelijke overheden zoals de VS, Rusland, Spanje, Frankrijk, Duitsland e.d.) in tweede helft van de 18^e en de eerste helft van de 19^e eeuw. Twee deel-collecties (ARCH03758 en ARCH04023) waarvan een wel en een niet goed was beschreven, zijn na een bestandscontrole geheel geïnventariseerd en samengevoegd tot een collectie ARCH03758. Alle documenten zijn afzonderlijk beschreven en van een doorlopende nummering (1-551) voorzien. Een ander voorbeeld betreft de collectie Willem de Clerq (ARCH03893). Naast een bestandscontrole is voor deze collectie een nieuwe beschrijving gemaakt en voorzien van een doorlopende nummering.

Metamorfoze

Prijzen vormen essentiële data voor de reconstructie van economische ontwikkelingen (economische groei, integratie van de wereldeconomie, reconstructie van nationale rekeningen, analyse van business cycles, ontwikkeling levensstandaard). Of anders gezegd: “Ook de buitenstaander zal begrijpen, dat kennis van de prijzen (en lonen) onmisbaar is, wanneer men de welvaartstoestand der bevolking in een bepaald tijdvak wil leren kennen” (prof. I.J Brugmans, 1960). Dat is ook de reden dat N.W. Posthumus al sinds de oprichting van het NEHA in 1914 grote inspanningen heeft verricht in het verzamelen van een omvangrijke collectie prijscouranten en het samenstellen van lange prijsreeksen. Bij prijscouranten gaat het om vluchtig, kwetsbaar materiaal bedoeld voor dagelijks gebruik (zogenoemde ephemeria). Het is dus heel bijzonder dat het NEHA dankzij Posthumus zo’n omvangrijke collectie heeft, waarvan de oudste stukken betrekking hebben op het laatste kwart van de 16^e eeuw. Veel prijscouranten met prijzen van onder meer suiker, koffie, thee, tabak en textiel hebben betrekking op Nederland en Amsterdam als handelscentrum in het bijzonder. Maar de collectie omvat ook prijscouranten van de belangrijkste handelscentra ter wereld: van New York tot Leningrad. Tot nu toe moesten onderzoekers het doen met een gedetailleerde papieren catalogus. Met de digitalisering van de kerncollectie prijscouranten is nu een lang geuite wens in vervulling gegaan.

¹ Het gaat om de Collectie Verordeningen, ordonnanties en plakaten 1595-1906, deel 1 ARCH 04147, 1583-1911, deel 2 ARCH 03815; deel 3 ARCH 04007; 1555-1806, deel 4 ARCH 04781.

In 2020 en 2021 is er veel tijd en aandacht besteed aan de voorbereiding van de digitalisering van de omvangrijke en waardevolle collectie prijscouranten.² Mede dank zij de bereidwillige medewerking van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort heeft Fenne Bohm ondanks de covid-beperkingen de arbeidsintensieve voorbereiding van het gehele digitaliseringsproces op afstand kunnen klaren. Inmiddels zijn de prijscouranten extern door het bedrijf GMS gedigitaliseerd en nu online in de catalogus toegankelijk.

<https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH03972>

Dankzij het Metamorfoze-project zijn nu duizenden prijscouranten gedigitaliseerd en voor het brede publiek wereldwijd toegankelijk.

Bruiklenen

Vanwege de coronabeperkingen zijn een aantal tentoonstellingen waarop NEHA-bruiklenen te zien zijn, verlengd. Dat geldt met name voor het bruikleen de Waerdye van Lijfrenten van Johan de Witt 1671, voor de jubileum tentoonstelling 300 jaar ASR in Utrecht.

Hetzelfde geldt voor de bruikleen aan het Museum aan de Schelde (MAS) voor de tentoonstelling “100x Congo, een eeuw Congolese kunst in Antwerpen”. Het gaat om de boekhouding van een handelsreis van het schip Griffioen in 1616-1617 met verwijzingen naar de te betalen kosten voor slaven die verscheept werden door Zeeuwse rederijen (collectie J.A. Velle, 2.5.71.12). Een afbeelding van dit document is opgenomen in een fraai uitgegeven catalogus *100 x Congo. Een eeuw Congolese kunst in Antwerpen*, die zowel in het Nederlands als Frans is uitgegeven. Bijzondere vermelding verdient het gegeven dat ‘100 x Congo’ op 1 juli 2021 door de Britse jury van Museum & Heritage Awards als winnaar is verkozen in de categorie “internationale tentoonstelling van het jaar 2021”.

Zichtbaarheid NEHA

Op verzoek van het NEHA-bestuur en in overleg met de IISG-directie is een notitie geschreven over de zichtbaarheid van het NEHA op de gemeenschappelijke website (<https://iisg.amsterdam/nl> en <https://search.iisg.amsterdam/>). Hierbij gaat het zowel om de zichtbaarheid van de NEHA (economisch-historische) collecties als om de economisch-historische onderzoeksactiviteiten, datasets en publicaties. In aansluiting hierop is aan de IISG-website een aparte pagina toegevoegd over de economisch-historische collectie (zie: <https://iisg.amsterdam/nl/collecties/ehb-bibliotheek>). Daarnaast hebben de eigen websites van het NEHA en het Unger-Van Brero Fonds zowel qua vorm als inhoud een opfrisbeurt gekregen: zie (<https://www.neha.nl/> en <https://www.unger-vanbrerofonds.nl/>). Ook zijn de integrale NEHA-jaarboeken en NEHA-Bulletins (1915-2004) weer digitaal toegankelijk via de NEHA-website: <https://www.neha.nl/publicaties>.

De NEHA-pagina op de website van de Vereniging Bedrijf & Historie (VB&H) is eveneens geactualiseerd: <https://vbh-bedrijfshistorie.nl/lid/nederlands-economisch-historisch-archief-neha/>

Verzamelen

De notitie ‘*Theorie (uitgangspunten) en praktijk van het economisch-historisch verzamelen*’, geschreven door Jacques van Gerwen is in aansluiting op de jaarlijkse vergadering in juni op

² Het gaat om de collectieonderdelen: ARCH3625, ARCH03972, ARCH4201, ARCH04010, ARCH4014, ARCH4072, ARCH4047, ARCH4102.

verzoek toegestuurd naar alle leden van de Raad van Advies. Doel van deze notitie is het geven van inzicht in het verleden en heden van het economisch-historisch verzamelen. Een publieksvriendelijke beknopte versie van deze notitie zal op de NEHA-website worden geplaatst.

De bedrijfsarchieven van het NEHA in bruikleen

In het verslagjaar is gewerkt aan een actueel overzicht van bedrijfsarchieven van het NEHA, in bruikleen gegeven aan openbare archief bewaarplaatsen verspreid over heel Nederland. Dit is niet alleen van belang voor een goed (administratief) beheer van en toegang tot deze collectie, maar ook voor het geven van bekendheid aan deze onderdelen van de NEHA-collectie. Onder de in bruikleen gegeven archieven (onder andere aan het stadarchief Amsterdam en Rotterdam) bevinden zich onder meer aan de koloniale geschiedenis van Nederland gerelateerde bedrijfsarchieven. Daarbij moet men denken aan archieven van cultuurmaatschappijen, plantages, handelshuizen en bankinstellingen. Nu het instituut zich op dit moment toelegt op aan de slavernij gerelateerd onderzoek (in opdracht van de lokale overheid en van bedrijven) is het ook de bedoeling om op de website meer aandacht te besteden aan onze collecties op dit gebied.

Bemiddeling

Het NEHA heeft in het verslagjaar weer diverse malen met succes bemiddelt bij het onderbrengen van particuliere bedrijfsarchieven cq bedrijfsarchivalia bij openbare archiefbewaarplaatsen. Daarbij ging het onder meer om archiefmateriaal van de Hollandia Fabriek in Gouda ondergebracht bij het Streekarchief Midden-Holland en archivalia van de Koninklijke Hollandsche Lloyd (KHL) te Amsterdam en de NV Maatschappij ter Behartiging van de Nationale Scheepvaartbelangen (NV Benas) dat is overgedragen aan het Nationaal Archief.

NEHA-archief

Een notitie is geschreven voor het NEHA-bestuur over de actuele stand van zaken met betrekking tot het NEHA-(verenigings-/stichtings-)archief dat deels geïnventariseerd is (tot 1989) en deels niet geïnventariseerd maar in ieder geval wel grof geclusterd (1989-2021).

Ondernemers database

In het verslagjaar is de database met biografische informatie over Nederlandse ondernemers uitgebreid, zie: <http://www.iisg.nl/ondernemers/>. De database bevat circa 5.000 verwijzingen naar biografische portretten van Nederlandse ondernemers vanaf de vroegmoderne tijd tot heden. Het fysiek verzamelen van deze portretten in de vorm van biografieën en lemma's in biografische woordenboeken en monografieën had speciale aandacht.

2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek

2.1 Bas van Leeuwen heeft na afronding van zijn ERC project **Regional industrialization in Northwestern Europe and China, circa 1800 –present** zijn economisch-historisch onderzoek voortgezet, dit heeft geresulteerd in een aantal belangrijke publicaties:

Foldvari, P. & van Leeuwen, B., 2021, 'Population, living standards and well-being since 1989', *The Economic History of Central, East and South-East Europe: 1800 to the Present*. Oxon and New York: Routledge, p. 468-495

van Leeuwen, B. & Foldvari, P., 2021, 'Population, living standards and well-being, 1949–1989', *The Economic History of Central, East and South-East Europe: 1800 to the Present*. Morys, M. (ed.). Oxon and New York: Routledge, p. 352-380

van Leeuwen, B. & Li, J., 2021, 'Inequality in educational achievement', *How was life? Volume II: New perspectives on well-being and global inequality since 1820*. van Zanden, J. L., Mira d'Ercole, M., Malinowski, M. & Rijpma, A. (eds.). Paris: OECD Publishing, p. 147-162

van Leeuwen, B. & Philips, R., 2021, 'Market performance in the grain market of late medieval Western Europe (ca. 1300-1650)', *Markets and Exchanges in Pre-modern and Traditional Societies*. Moreno Garcia, J. C. (ed.). Oxford and Philadelphia: Oxbow books, p. 155-169

van Zanden, J. L., van Leeuwen, B. & Xu, Y., 2021, 'Consequences of growth: Living standards and inequality', *The Cambridge Economic History of the Modern World, Volume 1 (1700-1870)*. Broadberry, S. & Fukao, K. (eds.). 1 ed. Cambridge: Cambridge University Press, Vol. 1. p. 391-411 (The Cambridge Economic History).

Wang, M. & van Leeuwen, B., 2021, 'Fenjiashu: Economic development in the Chinese countryside based on household division inventories, ca. 1750–1910' In: *Australian Economic History Review*. 61, 3, p. 252-272

2.2 (Re)counting the Uncounted. Replication and Contextualisation of Dutch and Belgian Premodern Population Estimates (1350-1800)

Dit NWO Replicatiestudies project wordt geleid dr. Rombert Stapel (IISG) daarnaast Daria Vaccari, Rosalie Versmissen, en Isabel Flens op het IISG aangesteld op het project als student assistent. Het doel van het project is om vier van de meest gebruikte en meest recente bevolkingsschattingen voor de Nederlanden (het gebied dat ongeveer overeenkomt met Nederland, België en Luxemburg) te repliceren voor de periode vóór 1800: Faber et al. 1965, Blockmans et al. 1980, Klep 1991, en Paping 2014. Het project zal teruggrijpen op dezelfde primaire bronnen, maar voor de eerste keer zullen de ongeaggregeerde tellingen op stads- of dorpniveau worden gebruikt om meer nauwkeurige en precieze bevolkingscijfers te schatten. Een nieuw ontwikkelde GIS dataset van premoderne lokale grenzen op parochie-niveau in de Nederlanden (<https://hdl.handle.net/10622/PGFYTM>) zal als een visueel controlemechanisme functioneren, vergelijkbaar met hoe eerder onderzoekers lijsten van dorpen of hun eigen kennis over een gebied hebben gebruikt om missende dorpen in de tellingen te verdisconteren. Een nieuwe typologie van vroegmoderne censussen en een studie naar de contextualisering van coëfficiënten voor de omvang van huishoudens zal de kwaliteit en vergelijkbaarheid van de bevolkingsschattingen helpen verbeteren.

Betrouwbare schattingen van bevolkingsomvang en -groei met een hoge ruimtelijke resolutie zijn fundamentele variabelen in economisch-historisch onderzoek, zoals studies naar economische groei op de lange termijn, ontwikkeling van landbouw, of berekeningen van het bruto binnenlands product. De data zullen vrij toegankelijk worden gemaakt voor andere onderzoekers.

2.3 Slavernij gerelateerde economische activiteiten van rechtsvoorgangers van ABN AMRO

In opdracht van ABN AMRO heeft een IISG team onder leiding van dr Pepijn Brandon onderzoek gedaan naar de slavernij gerelateerde economische activiteiten van ABN AMRO's rechtsvoorgangers Hope en Co en R. Mees & Zoonen. Naast Pepijn Brandon trad dr Gerhard de Kok als projectleider op, het team werd verder aangevuld oor: Patrick van der Geest, Gabriëlle LaCroix, Henk Looijesteijn, Brecht Nijman en Daniël Tuik. In het onderzoek werden de volgende activiteiten onderzocht

- Participation, investment, and rendering of financial services by Hope & Co. and R. Mees & Zoonen in the plantation sector (ownership, loans and obligations, insurance activities), the slave trade, and the trade in slave-made goods from North and South America and Asia;
- Loans to, trade with, and financial services provided by Hope & Co. and R. Mees & Zoonen for companies, firms, and private individuals in connection with their activities in the slave trade, slavery, and the trade in slave-made goods.

Een onderzoeksrapport, geschreven door Gerhards de Kok en Pepijn Brandon zal in 2022 worden gepresenteerd.

2.4 Pilot onderzoeken naar slavernij gerelateerde economische activiteiten van rechtsvoorgangers Nationale Nederlanden

In opdracht van Nationale Nederlanden hebben dr Pepijn Brandon en dr Sabine Go een pilotonderzoek gedaan naar de slavernij gerelateerde economische activiteiten van rechtsvoorgangers Nationale Nederlanden. Het rapport dat op basis van dit onderzoek is geschreven door beide onderzoekers zal in 2022 worden aangeboden aan NN.

2.5 De impact van slavernij en slavenhandel op Europese economieën

Verschillende IISG onderzoekers hebben hun onderzoek naar de impact van slavernij en slavenhandel op de Nederlandse economie voortgezet. Dat heeft geresulteerd in een aantal publicaties, waaronder een themanummer van *Slavery & Abolition* waarvan dr Matthias van Rossum en drs Tamira Combrink gastredacteur waren. Een zelfde soort onderzoek wordt verricht door dr Filippa Ribeiro da Silva voor Portugal terwijl dr Matthias van Rossum zijn uitgebreide onderzoek naar slavernij in Azië uitbreidde met een artikel over slavenprijzen.

van Rossum, M. & Combrink, T., 2021, 'Introduction: the impact of slavery on Europe – reopening a debate' in: *Slavery & Abolition*. 42, 1, p. 1-14

Brandon, P. & Bosma, U., 2021 'Slavery and the Dutch economy, 1750–1800' 2021, in: *Slavery & Abolition*. 41, 1, p. 43-76

Brandon, P., 2021, 'The Value of Figures' in: *Slavery & Abolition*. 41, 1, p. 158-164

Combrink, T., 2021 'Slave-based coffee in the eighteenth century and the role of the Dutch in global commodity chains', in: *Slavery & Abolition* 41, 1, p. 15-42

Ribeiro da Silva, F., 2021, 'The Profits of the Portuguese-Brazilian Transatlantic Slave Trade: Challenges and Possibilities', in: *Slavery & Abolition*. 42, 1, p. 77-104.

van Rossum, M., 2021, 'Towards a global perspective on early modern slave trade: prices of the enslaved in the Indian Ocean, Indonesian Archipelago and Atlantic worlds' in: *Journal of Global History*.17, 1, p. 42 - 68

2.6 Commodity Frontiers Initiative (CFI)

On behalf of the IISH prof. Ulbe Bosma plays a leading role in the [Commodity Frontiers Initiative \(CFI\)](#), which is a network of individual scholars, research teams, civil society organizations and artists from all over the world. The CFI website lists 27 partner institutes. Together, they are expert on a wide range of global commodities, covering all the principle producing regions of the world, from the early modern period to the present day, employing a range of approaches, including social and economic history, anthropology, economics, sociology, political science, ecology and development studies.

The Commodity Frontiers Initiative aims to systematically catalogue, study and analyze a wide variety of commodity frontiers over the past 600 years through an integrated and interdisciplinary research design that combines local in-depth studies with innovative methodologies such as the creation of large data hubs, data visualization, mapping and ethnography.

In 2020 the network launched its own [Commodity Frontiers Journal](#) with each issue devoted to a specific set of commodities. Furthermore each issue contains specific rubrics including about teaching 'commodity frontiers', 'create commodity frontiers', linking past and present and about political ecology.

Bosma, U., Beckert, S., Vanhaute, E. & Schneider, M., 2021, 'Commodity frontiers and the transformation of the global countryside : A research agenda' in: *Journal of Global History*. 435-450

Bosma, U., Vanhaute, E., Beckert, S. & Schneider, M., 2021, 'Commodity frontiers and global histories: The tasks ahead' in: *Journal of Global History*. 466 – 469

Bosma, U. & Vanhaute, E., 2021, 'Frontiers, regimes and lessons from history', *Handbook of Critical Agrarian Studies*. Akram-Lodhi, A. H., Dietz, K. & Engels, B. (eds.). Gloucester: Edward Elgar Publishing Ltd, 9-14.

3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is.

Met ingang van 1 januari 2021 wordt de papieren editie van *TSEG – The Low Countries Journal of Social and Economic History* uitgegeven door Leuven University Press. De online nummers zijn net als vorig jaar in open access gepubliceerd via het openjournals platform van het HUC-KNAW op www.tseg.nl. In totaal verschenen 3 nummers, 1 regulier nummer en 2 themanummers, alles bij elkaar 11 Engelstalige, 5 Nederlandstalige artikelen en 37 recensies.

Het eerste themanummer had als titel *The Dutch Neoliberal Turn*. Gastredacteurs van dit nummer waren Rosa Kösters, Matthias van Rossum (beide IISG), Bram Mellink en Merijn Oudenampsen (beide UvA). Het nummer trok de aandacht van de Nederlandse pers, wat zich uitte in artikelen in onder anderen *de Volkskrant*, waar het nummer onderwerp was van een column van Koen Haegens. In september heeft er een goed bezochte en interessante bijeenkomst plaatsgevonden op het IISG, met het thema van dit nummer als onderwerp. Nummer 1 werd gecompleteerd door een data-artikel van Jan-Willem Veluwenkamp et al. over de online versie van de Sonttolregisters. Nummer 2 was een regulier nummer met onder meer een data-artikel van Yves Segers en Sven Lefèvre over de Belgische online databank van bewegend beeld over landbouw en platteland, 1920-1990. Nummer 3 was een volledige Engelstalig themanummer, getiteld *Privacy and the Private in Early Modern Dutch Contexts*, onder gastredactie van Natalia Da Silva Perez van de Universiteit Kopenhagen, bestaande uit 4 artikelen naast een inleiding. Dit nummer werd gecompleteerd door een “feestartikel” ter gelegenheid van het afscheid van hoogleraar Joost Jonker, door Christiaan van Bochove, Christopher L. Colvin en Oscar Gelderblom.

Een punt van zorg blijft de structurele financiering van het TSEG zowel voor de uitgave in druk als de online uitgave. De nabije toekomst van het openjournals platform is nog tot eind 2023 gewaarborgd door een subsidie van NWO, en het IISG heeft zich gecommitteerd ook daarna de jaarlijkse kosten van het publiceren van de online versie via dit platform te blijven dragen, om het diamond open access model mogelijk te blijven maken. De redactie is net als het IISG principieel tegen een auteursbijdrage voor publicatie. Tot voor kort konden zowel de gedrukte uitgave als een deel van de kosten voor de productie van de online uitgave via de abonnementen worden gefinancierd. Bij de overgang van Verloren naar Leuven UP heeft de laatste, zoals de wet voorschrijft, de abonnees benaderd met de vraag of zij abonnee wilden blijven en bij bevestiging dienden zij een formulier in te sturen. Helaas zijn velen toen afgehaakt. Met het huidige aantal abonnementen is een gedrukte uitgave op termijn financieel niet meer haalbaar. De redactie wil samen met Leuven University Press, het IISG en NEHA, en de community van sociaal-economisch historici kijken naar oplossingen voor een structurele financiering. Daarbij zal gekeken worden naar mogelijkheden om het aantal abonnementen op de gedrukte TSEG weer op het vereiste niveau te krijgen. Ook zullen mogelijkheden worden onderzocht voor financiële ondersteuning vanuit de community van sociaal-economisch historici.

De redactie bestond in 2021 uit: Jessica Dijkman (Universiteit Utrecht, kernredactie voorzitter), Marion Pluskota (Universiteit Leiden, kernredactie), Wouter Ryckbosch (Vrije Universiteit

Brussel), Hilde Bras (Universiteit Groningen) in september 2021 opgevolgd door Sanne Muurling (Radboud Universiteit Nijmegen), Hilde Greefs (Universiteit Antwerpen), in september opgevolgd door Jeroen Puttevils van dezelfde universiteit, Dennie Oude Nijhuis (Universiteit Leiden), Matthias van Rossum (IISG), Yves Segers (Universiteit Leuven) Antoon Vrints (Universiteit Gent) en Astrid Verburg (IISG, redactiesecretaris, kernredactie).

4. Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door onder meer jaarlijks minstens een bijeenkomst te beleggen ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis

Vanwege de corona-omstandigheden hebben er, behoudens de door het TSEG georganiseerde bijeenkomst over The Dutch Neoliberal Turn geen (digitale) studiebijeenkomsten plaats gevonden.

Oral history project

In 2017 en 2018 zijn door het IISG twee oral history-projecten uitgevoerd met voormalig vakbondsleiders Wim Kok (16 uur video) en Lodewijk de Waal (6 uur video). Deze geven inzicht op de ontwikkeling van de Nederlandse arbeidsverhoudingen in het laatste kwart van de twintigste eeuw. Voor een goed en evenwichtig ‘polder’-beeld, is het van belang dat ook de werkgeverskant wordt belicht. Vandaar dat het IISG in 2019 een overeenkomst met de VNO NCW heeft afgesloten voor een serie van interviews met voormalig voorzitters en directeuren. Net als de interviews met Kok en De Waal zijn de interviews gehouden afgenomen door VPRO-journalist Leonard Ornstein. Onderzoeker Dennie Oude Nijhuis was verantwoordelijk voor het voorbereidende onderzoek.

In 2020 en begin 2021 zijn binnen het kader van dit oral history project de opeenvolgende voorzitters en directeuren van VNO-NCW geïnterviewd: Kees van Lede, Alexander Rinnooy Kan, Hans Blankert, Jacques Schraven, Bernard Wientjes, Hans de Boer, Jan Willem Van Den Braak, Niek J.J. van Kesteren (CDA) en Cees Oudshoorn.

Bijzonder hoogleraarschap

In 1994 heeft het NEHA de bijzondere leerstoel ‘Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten’ ingesteld. Deze was gevestigd aan de UvA. In augustus 2021 is prof. dr. J. Jonker met emeritaat gegaan (zie bijgaand separaat verslag, Bijlage 2). In februari 2021 heeft het bestuur besloten dat Stichting het NEHA uit financiële overwegingen geen nieuwe leerstoel meer zal instellen, maar deze activiteit zal onderbrengen bij het Unger – Van Brero Fonds. Het curatorium werd gevormd door J. Lucassen (voorzitter), prof.dr. H. van Nierop, dr. C. Lesger en dr. J. van Gerwen (ambtelijk secretaris).

Samenstelling NEHA bestuur in 2021

Prof. dr J. Lucassen, voorzitter (derde termijn), mevrouw dr. J. Dijkman, secretaris (tweede termijn 2023), drs. W. Terwisscha tot Scheltinga (2022, tweede termijn), mevrouw prof.dr. J. Bolt (2024, tweede termijn) en prof. dr. K.J.P.F.M. Ch. Jeurgens (2024, tweede termijn).

Het bestuur van de Stichting Het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief (NEHA) en het bestuur van het Unger-Van Brero Fonds bestaan per 1 september 2010 uit dezelfde personen.

Belangrijke doelstelling van dit fonds is het mogelijk maken van publicaties op het terrein van de economische geschiedenis, de historische demografie en de sociale geschiedenis, daaronder begrepen onder meer de koloniale geschiedenis, de landbouwgeschiedenis en de vrouwengeschiedenis. Daarnaast is het Unger-Van Brero Fonds betrokken bij bijzondere leerstoelen op het terrein van de sociaal-economische geschiedenis. Het fonds subsidieert abonnementen van promovendi en postdocs op het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis/ The Low Countries Journal of Social and Economic History*. Dit gebeurt via het N.W. Posthumus Instituut, de onderzoekschool op het terrein van de economische en sociale geschiedenis

Beide stichtingen streven coördinatie en wederzijdse versterking van activiteiten met betrekking tot de economische geschiedenis na. De stichtingen - ieder met eigen doelstellingen en middelen - zijn statutair verder geheel onafhankelijk van elkaar. <http://www.unger-vanbrerofonds.nl/>. Beide stichtingen hebben een ANBI-status.

Samenstelling Raad van Advies in 2021

Dr J. Barendregt (2022, vierde termijn), prof.dr. E. Homburg (2023, tweede termijn), dr. B. Gales (2024, tweede termijn), drs A. Jongerius (2024, derde termijn), dr J. Mooij (2024, derde termijn), dr N. Wellink (2023, tweede termijn).

Het NEHA was in de persoon van Joost Jonker en Jacques van Gerwen actief in diverse binnen- en buitenlandse netwerken van bedrijfshistorici (zoals Vereniging Bedrijf & Historie, Stichting Bedrijfs geschiedenis en de European Business History Association EBHA).

Bijlage 1 Aanwinsten 2021

Archivalia

Zeven rekeningen van jaarlijkse betalingen gedaan door verschillende leden van de familie Bruylant in "Auweghem" (= Ouwegem, nu Kruisem, Oost-Vlaanderen, België). Onder meer door Martinus Bruylant wegens "ghebrauwen gedurende de maenden meije Iunij Iulij en[de] ouste 1720 [...] de rechten per Moderatie, van tweehondert achtendertich [tonnen] asijn ende spoelbier". 1658-1720.

Aankoop Arenberg Auctions

Gorinchem, Familie De Mey, registreer- en rekenboek van de broodverdeling, 1677-1680.

Register van het Hervormde Diaconie-Armenhuis over de inkomsten en uitgaven van de kosten van brood verdeeld onder de armen in de jaren 1677-1680. De rekening is geregeld geaccordeerd door Georgius (Joores) de Mey, predikant, gedoopt Rotterdam 25-2-1630 overleden Gouda 7-2-1712. Bevat gedetailleerde informatie over de inwoners van Gorinchem inclusief namen en andere details van de weldoeners.

Aankoop Burgersdijk & Niermans

Feestrede uitgesproken door (waarschijnlijk) Ericus Verkade jr. (1868-1927) ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van Bakkerij De Ruyter, een van de Verkade NV ondernemingen in [1926].

Aankoop Burgersdijk en Niermans

Kasboek van een Delfts schildersbedrijf 1902-1908.

Aankoop Bubb Kuiper

Collectie prijslijsten, bedrijfsdocumentatie en reclame materiaal van en over diverse wijnhandelaren, 19^e en 20^e eeuw bestaande uit onder meer:

- Een kleine collectie prijslijsten en andere handelsuitgaven (1900-1950), uitgegeven door de wijnverkopers Ferwerda & Tieman, opgericht in 1882 in Amsterdam.
- 65 facturen en aanverwante documenten, gedateerd tussen 1830-1910, bijna allemaal geadresseerd aan leden van de (wijnhandelaars)familie Allard en Barge in Geertruidenberg.
- Collectie ephemera over wijn, voornamelijk 1900-1940

Aankoop Bubb Kuiper

Obligaties (negotiatieleningen):

Conditien van eene Negotiatie, ten behoeve van eenige Planters, in de Colonien van Rio Essequibo en Rio Demmerary. Amst., "1o. juli 1770", ondertekend door J. Hop, A. Calkoen, J.H. van Groin en J. van Ryneveld en Soonen, met betaalzegels en handschriften. betreffende betaling voor 1777-1840.

Conditien van Negotiatie, tot een Fonds waar uit, onder Directie van Daniel Changuion, aan eenige Planters in Rio Essequibo en Rio Demmerary, tot voortzetting en verbetering hunner Plantagien een Somma van f 400000:- voor 10 Jaaren zal werden gefourneert, teegens den Intrest van 6 pCto. 's Jaars. Amst., "6. mei 1770", ondertekend door D. Changuion, J.W. Valkenier en W. van der Lyn met betaalzegels en handschriften. betreffende betaling voor 1793-1841.

Notariële akte betreffende de erfenis van Pierre Alexandre de Peyrou. Amsterrdam., "den 20sten september 1828", ondertekend door J. Commelin (notaris), J.P. Scholten van Aschat en O. Zwier van Sandick.

"Half aandeel in de hypothecaire vordering" betreffende de plantages Perou, Libanon, La Nouvelle Esperance en Meyzorg. Met 2 bonnen.

Project en Conditien onder welke aan de Heeren Planters in de Colonie van Essequibo en Demerary door verscheide gerelateerde gerelateerde Particulieren onder directie van den Heer De heer Kornelis van den Helm Boddaert, Provisioneel is opgeschooten eene Somme van f 300.000 op Conditien hier na volgende. Middelburg, "den eersten

Januarij 1771", getekend door K. van den Helm Boddaert, met handgeschreven annotaties betreffende betaling voor 1788-1789 en 4 rentecoupons, allen ondertekend door K. van den Helm Boddaert.

Aankoop Bubb Kuiper

Twee rekeningboeken van de familie Van de Voorde in Ertvelde (prov. Oost-Vlaanderen, België), begin 19^e eeuw. De rekeningen hebben betrekking op de jaren 1803-1853. Bevat ook biografische informatie over verschillende leden van deze familie: Jooris, Louis of Livinus van de Voorde. De familie van de Voorde is eind van de 19^e eeuw oprichter van brouwerij De Engel in Ertvelde samen met twee facturen van de brouwerij.

Aankoop Arenberg Auctions

Italiaanse handgeschreven brief betreffende een handelsovereenkomst over zijde, gedateerd 27 juli 1847. Brief aan "Sig[nore] il Francesco Pescia g[ran?] m[astro?] Filippo", verzonden vanuit Constantinopel door een onbekende afzender [Mugolele?] (onleesbare handtekening) naar Genua.

Aankoop Bubb Kuiper

Nederlands Instituut voor het Bank en Effectenbedrijf (NIBE)
Archivalia, foto's, diverse publicatiereeksen uitgegeven door het NIBE *Bank- en Effectenbedrijf* (1952-2013), *Bankenboekjes* (1987-2012), *Bankratio's* (1989-2006) en de website www.nibedia.com samengesteld door J.J.M. Schipper

Schenking: Jan Schipper, Piet Geljon en Joop van Kessel

Irdene Pfeifen und Thonwaaren-Fabrik von Wilhelm Klauer
Aanvulling Archief Irdene Pfeifen und Thonwaaren-Fabrik von Wilhelm Klauer (Archief 04262)
Correspondentie met ontwerptekeningen van pijpen (jaren '80, 19^e eeuw), briefpapier met briefhoofd, Satzung des Verbandes der Westwalder Tonpfeifen Industrie Sitz Hohr Grenzhausen 1941 (kopie)
Brochure voor Klauers Einkoch-Konservenkrug.

Schenking R. Stam

Archief van de familie Diercxsens uit Antwerpen en Turnhout met diverse juridische documenten en handschriften, circa 1830-1900.

Deze documenten hebben vooral betrekking op Alexandre Diercxsens en Joseph Antoine Diercxsens. Zij waren onder meer betrokken bij de "Societeit van Eigendom van Eijerland". Dit bedrijf werd in 1835 opgericht door de Antwerpse zakenman Th. de Cock (zwager van Joseph Antoine Diercxsens) en anderen om het moerasland op het Nederlandse eiland Texel voor agrarische doeleinden te ontwikkelen. Ook bij de verkoop van grond op Texel.

Aankoop Bubb Kuiper

"Plakaten en ordonnantien [...] op het venen en slagturen", 157 pagina's met index Betreft Holland en spitst zich toe op heemraadschappen en met name Hoogheemraadschap van Schieland. Het gaat om een band imet vroeg 19de eeuwse afschriften van tientallen bepalingen over het turven ("slatten") van laagveen uit de periode 1561-1825.

Aankoop van particulier

(Antiquarische) boeken

Kokon Dukan, Kosen-Kahu, Zen Place, (Uitgever en datering onleesbaar, waarschijnlijk circa 1800), met talrijke houtsnedes van munten. Adres van het Entomologisch Instituut, Faculteit Landbouw, Sapporo (Japan). "De titel wordt gelezen "Kokon Zukan, Kosen-Kafu, Zen" (in Hepburn-spelling) of "Kokon Dukan, Kosen-Kahu, Zen" (in Nippon-spelling). Het betekent "Prijslijst van oude munten uit verschillende perioden, met illustraties", met afbeeldingen, maten en waarden van vnl. oude Japanse munten, maar ook met Nederlandse VOC-munten uit 1746, 1752 en 1754 en een Nederlandse Dukaton ("zilveren rijder").

Aankoop Zwiggelaar Veiling

Diverse catalogi van nijverheidstentoonstellingen, eerste helft 19^e eeuw

(Venetië: 1827). *Atti della distribuzione de'preij d'industria nella solennita del Giorno onomastico di sua maesta I.R.A. Francesco Primo IV Ottobre MDCCCXXVII in Venezia*. Venezia: Dalla Tipografia di Francesco Andreola, 1828

(Sardinië: 1830). Bonafous, [Matthieu]. *Coup-d'oeil sur la première exposition des produits de l'industrie agricole et manufacturière dans les etats de S.M. Le Roi de Sardaigne*. Paris: Madame Huzard, [1830]

(Florence: 1839). *Rapporto della pubblica esposizione dei prodotti di arte e manifatture Toscane...ed eseguita in Firenze*. Firenze: Nella Stamperia Piatti, 1839

(Valence: 1839). *Exposition des produits de l'industrie de département de la Drôme*. Valence: Imprimerie de L. Borel, 1839 [In addition to the major industrial exhibitions in Paris].

(Nürnberg: 1840). *Verzeichniss aller Gegenstände welche zu der für das Jahr 1840 in Nürnberg Allerhöchst angeordneten allgemeinen Industrie-Ausstellung für das Königreich Bayern eingeliefert wurden*. Nürnberg: Printed by Campe, [1840]

(Florence: 1841). *Rapporto della pubblica esposizione dei prodotti di arti e manifatture Toscane eseguita in Firenze nel Settembre 1841*. Firenze: Nella Stamperia Piattei, 1841

(Venetië: 1842). *Atti della distribuzione de'premi d'industria fatta nella pubblica solenne adunanza dell' I. R. Istituto di Scienze, Lettere, ed Arti del di 30 Maggio 1842*. Venezia: Giuseppe Antonelli, Premiato di Medaglie d'Oro, 1842

(Berlijn: 1844; Madrid: 1845; Wenen: 1845). Sallandrouze de la Mornaix, Ch., *Lettres industrielles. Conseils généraux de l'agriculture, des manufactures et du commerce. Session de 1846. Exposition des produits de l'industrie à Berlin, à Madrid et à Vienne*. Paris: Firmin Didot, 1846

(Brussel: 1847). "The exposition of industrial art at Brussels, 1847". *The Art Union, monthly journal of the fine arts* (Vol IX), London 1847, pp. 337-344; 381-387. [twopart illustrated article "The Exposition of industrial art at Brussels, 1847"]

(Stockholm: 1847). Rawert, O. J. *Konungariket Sveriges industriella tillstand ar 1847*. Stockholm: C. A. Bagges Forlag, 1849

Aankoop Charles Woods, VS

Beroepen

E. Hazen, *The panorama of professions and trades or every man's book* (Philadelphia, Uriah Hunt, 1837), 320 pp met 82 illustraties.

Aankoop Zwiggelaar

Slavernij

Bryan Edouard, *Histoire civile et commerciale des colonies anglaises dans les Indes. Traduit de l'Anglais de Bryan Edouard* (Paris, Dentu, an IX (1801). First French translation of the work written in English in 1793 by Bryan Edwards, owner of a sugar cane plantation in Jamaica and an abolitionist. Several chapters are devoted to slave trade and slavery on sugar cane plantations.

Aankoop Zwiggelaar

Boekhandel

Request van deken, hoofdman, en eenige gildebroeders aan het Boekverkopers Gilde in 's Hage (...) omme redres van de bezwaaren, voor hun in de Interdictien van hun Ed. Achtb. van den 30 Juny en 2 July 1783 residerende, Benevens de Memorie, Tot apui van 't Request, by hetzelfde gevoegd. Mitsgaders de Resolutie (...) daar op gevolgd. [Den Haag 1783]

Barend Boekman van de Oudemanhuispoort door F.J. Dubiez (Amsterdam, Menno Herzberherger, 1955) genummerde oplage, niet in de handel.

Wilhelmina Riem Vis, *Levi de boekenjood* (Nijkerk, z.j.)

Helmut Tenner, *Kleines Panoptikum der Versteigerer Buch- und Kunsthändler* (Heidelberg 1966).

Aankoop Zwiggelaar

Tabak en pijpen

Een omvangrijke collectie boeken en (inter)nationale periodieken op het terrein van tabak en de productie van pijpen. Bevat mooie, nagenoeg complete series tijdschriften. Van de meeste tijdschriften bezat het NEHA incomplete reeksen, soms slechts enkele nummers. Tijdschriften: *Académie Internationale de la Pipe*, *Pijpelogische Kring Nederland*, *Jaarboek PKN*, *Journal of the Académie Internationale de la Pipe*, *The pipe yearbook*, *Livre de la pipe*, *Das Pfeifenbuch*.

Schenking Arjan de Haan, 's Gravenland

Suiker

Alfred Breymann, *Festschrift zum 75 jährigen Bestehen der Aktien-Zuckerfabrik Munzel-Holtensen Gross-Munzel 1884-1959* (Hannover, Hagedorn & Co.), (1959).

Manfred Pohl, *Die Geschichte der Südzucker AG 1926-2001* (München, Piper, 2001).

Gert von Klass en Helmut Millies, *Peine, Kampagnen für den Zucker. Herausgegeben aus Anlaß des 100-jährigen Bestehens der Aktien-Zuckerfabrik Peine*. (Wiesbaden, 1966).

Em. Hromada, *Die Entwicklung der Kartelle in der oesterreichisch-ungarischen Zuckerindustrie. Dissertation* (Zürich, 1911).

Thünen-Archiv. Organ für exakte Wirtschaftsforschung. Herausgegeben von Richard Ehrenberg. Erster Band; Zweiter Band (Jena, Fischer, 1906-1909).

Untersuchungen über die Lage des Handwerks in Österreich mit besonderer Rücksicht auf seine Konkurrenzfähigkeit gegenüber der Großindustrie. Schriften des Vereins für Socialpolitik 71 (Leipzig, Duncker & Humblot, 1896).

Aankoop Antiquariaat Hohmann

Divers

Gaudin, M.-M.-C., duc de Gaëte, *Mémoires, souvenirs, opinions et écrits du (...) ancien Ministre des Finances, ex-député, gouverneur de la Banque de France* (Paris, Baudouin frères, 1826) 2 vols. [met een facsimile uitgave van een zeldzaam supplement uitgegeven in 1834].

C.N. Roland, C.N., *Le financier patriote; ou, la nation éclairée Sur ses Vrais Intérêts* (London, 1789).

J.B.L. Coquereau, *Mémoires concernant l'administration des finances sous le Ministère de M. l'Abbé Terrai, contrôleur général* (J. Adamson, 1776)

Aankoop Bubb Kuyper

Diverse boeken over de provinciale economie in Limburg jaren, 30, '40 en '50 zoals *Toerisme, kunst, handel, nijverheid, mijnindustrie, woon en winkelcentrum* (1935) en M. Kemp, *Limburg 1839-1939. van ploeg tot afbouwhammer* en *Limburg 1940-45. Van rampkomeet tot vredespalm* (1939-45).

Aankoop Burgersdijk & Niermans

Verzameling van bedrijfshistorisch (jubileum)publicaties van ondernemingen in Delft.

Aankoop Burgersdijk & Niermans

Ruim 50 gedenkboeken, jaarverslagen en bedrijfsdocumentatie waaronder handelscatalogi van Nederlandse ondernemingen.

Schenking Giel van Hooff

Diverse jaarverslagen van de Coöperatieve Productie- en Verbruikersvereniging Vooruit UA Apeldoorn (eind jaren '40, jaren '50).

Schenking E. Wilke, Almere

Drie archiefdozen met jubileum- en bedrijfsdocumentatie (aanvulling voor Coll00074).

Diverse schenkingen en aankopen

Beeldmateriaal

Nederlands-Indische Commissie voor de Internationale Tentoonstelling te San Francisco 1915.

Foto-album met 45 gemonteerde gelatine zilverdrukken. De 'Panama-Pacific International Exposition' werd in 1915 gehouden ter gelegenheid van de opening van het Panamakanaal. Dit album richt zich vooral op de industrie in Indonesië, ongetwijfeld voor handelsdoeleinden, die veel baat zouden hebben bij het Panamakanaal. Het toont afbeeldingen van (spoor)bruggen, plantages (onder meer koffie, rubber, kina, hennep), maar ook landschapsgezichten en uitzicht op de botanische tuin "'s Lands Plantentuin" in Buitenzorg.

Aankoop Bubb Kuyper

Foto-album mijnbouw in Mexico, eerste helft van de jaren '30 van de twintigste eeuw.

119 gelatine zilverdrukken, allemaal ondertiteld, vermoedelijk gemaakt door een Franstalige mijnningénieur: een laboratorium, mijnen, opslag van goud- of zilverstaven, loodfabriek, toekomstige locatie van de mijnwerkersdorp, alluviumtests, lay-out van een baan, malen van monsters met de hand of machinaal, minerale wasserette, graven van aanlandingen in de kant van een berg, verschillende machines (kogelmolen, hoppers, bumper, compressor, boiler ...) en montage van deze machines, enz. De verschillende genoemde plaatsen beslaan een groot deel van het Mexicaanse grondgebied: Mazatlan (Sinaloa), Chapolota, Rio Presidio, Sierra Madre berg (Noche Buena), Lluvia de Oro (Chihuahua), Trigo Nuevo (Tepeapulco), Realito, enz.

Aankoop Arenberg Auctions

Foto-album Nederlandsche Scheepsbouw-Maatschappij (Amsterdam/Haarlem 1913).

Toevoegen aan Collectie NEHA. Kleine archieven en losse stukken ARCH04555.

Aankoop Bubb Kuyper

Veemarkt, abattoir

Drie zilvergelatine afdrukken van het voormalige Veemarktterrein in Amsterdam [tegenover het huidige IISG/NEHA] met inkomend vee en inspectie van het vee en een bedrijfswagen van het slachthuis op de hoek Monnikstraat/Zeedijk, begin jaren '30.

Tabakstransport in Rembang (Indonesië)

Vier zilvergelatinefoto's over het transport van tabak, circa 1921.

Mannen aan het werk. Twee gouaches. Indiaanse miniaturen, niet gedateerd NOG NADER TE BESCHRIJVEN].

Foto archief van Drukkerij Verweij in Mijdrecht, opgericht in 1890, failliet gegaan in 2020

Circa 150 foto's vrijwel allemaal in zwart-wit en met diverse formaten met name in de jaren '30 en 'jaren 50. Onderwerpen: interieurfoto's en exterieurfoto's met foto's van personeel in de drukkerij en directie op kantoor, personeelsuitstapje (ongedateerd) naar Valkenburg (Zuid Limburg), sloop en nieuwbouw van een fabriekspand/kantoorpand.

Aankoop Zwiggelaar

Kartonnen wandbord van de Kristal-, glas en aardewerkefabrieken "De Sphinx", voorheen Petrus Regout & Co, Maastricht Holland, gesticht in 1834. Met drie afbeeldingen van de diverse fabriekscomplexen: 1. Aan de Boschstraat in Maastricht, Aardewerk- en muurtegelfabrieken te Limmel (wijk van Maastricht) en 3 de spoorverbinding en magazijnen. Formaat 60 x 88 cm

Schenking: Jacques van Gerwen

Bijlage 2 Bijzondere NEHA leerstoel Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten Verslag 2012-2021

Joost Jonker

Aanstelling

Mijn benoeming ging in per 1 januari 2012 en werd per 1 januari 2017 voor nog eens vijf jaar verlengd. Na overleg met de UvA besloot ik het ambt per augustus 2021 neer te leggen wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Ik heb bijzonder veel plezier beleefd aan mijn werkzaamheid als NEHA hoogleraar Bedrijfsgeschiedenis aan de UvA en dank het NEHA-bestuur, het Curatorium van de leerstoel, de Capaciteitsgroep Geschiedenis en de Faculteit Geesteswetenschappen voor de mij geboden kans me in een laat stadium van mijn carrière verder te kunnen ontwikkelen, het in mij gestelde vertrouwen en de fijne samenwerking.

In oktober 2017 stapte ik bovendien over van de Universiteit Utrecht naar het IISG. Daarmee kreeg ik niet alleen meer onderzoekstijd, maar ook de mogelijkheid om een aantal praktische zaken op te pakken en te coördineren, zoals het schonen en ordenen van een bij het NEHA berustend bankarchief, het doen digitaliseren van beurs-gerelateerde naslagwerken en het inventariseren van bij het IISG berustende collecties van prospectussen betreffende effectenuitgiftes.

Onderwijs

Met uitzondering van 2012 en 2021 gaf ik ieder jaar twee colleges, één in de bachelor en één in de master. Daarnaast begeleidde ik zowel BA als MA scripties, de eerste vaker dan de tweede. De hoop dat ik door deze onderwijsactiviteiten en door nagestreefde zichtbaarheid binnen de afdeling geleidelijk meer studenten zou trekken, zodat economische- en sociale geschiedenis een gezicht en duidelijke plaats binnen de geschiedenisopleiding zou krijgen, werd helaas niet verwezenlijkt. Mijn onderwijs ondervond duidelijke waardering van studenten, inspireerde hen echter kennelijk niet genoeg om in het vak verder te gaan. Hopelijk slaagt mijn opvolger er wel in om studenten enthousiast te maken en daarmee niet alleen de UvA een duidelijke plaats te geven binnen het Posthumusnetwerk, maar ook kandidaten op te leiden dan wel te vinden om mee te dingen naar jaarlijkse promotieplaatsen.

Mijn BA colleges hadden steeds het oogmerk studenten wegwijs te maken in de economische- en bedrijfsgeschiedenis via aansprekelijke onderwerpen. Eerst behandelde ik globalisering sinds 1800 aan de hand van Jeffrey Friedens boek *Global Capitalism*, daarna multinationals in ontwikkelingslanden met Olivier van Beemens' *Heineken in Afrika*.

De eerste paar MA werkgroepen bogen zich over de firma Van Eeghen & Co. en hielpen mee met het ordenen van dat archief op het Amsterdamse Stadsarchief. Ze gaven zo een belangrijke stimulans aan de al jaren slepende inventarisering van dat archief, die uiteindelijk gereedkwam in 2019. Daarna gaf ik twee jaar werkgroepen over financiële schandalen, die minder goed liepen dan ik had verwacht. Geïnspireerd door het werken aan een NWO aanvraag met Frans Blom

(UvA Neerlandistiek) over de Amsterdamse Schouwburg in de 17^e en 18^e eeuw leidde ik tenslotte leuke en levendige werkgroepen over die Schouwburg als bedrijf. In september-oktober 2014 gaven Oscar Gelderblom en ik tenslotte samen vier colleges financiële geschiedenis in de serie Studium Generale van de Universiteit Utrecht. Merkwaardig genoeg trekken de opnames daarvan, zowel die op het internet als die verkrijgbaar via de Home Academy, nog steeds belangstellenden. Naast deze onderwijsactiviteiten had ik geen klagen over verzoeken om promovendi te begeleiden. Dat waren er in totaal tien, vier aan de UvA, zes elders:

Alberto Feenstra (met Marjolein 't Hart), *Between shared and conflicting interests, the political economy of markets for public debt in the Dutch Republic, 1600-1795* (UvA 2018)

Tijn van Beurden (met Thomas Lindblad), *De Curaçaose offshore, oorzaken van ontstaan, groei en neergang van een belastingparadijs, 1951-2013* (UvA 2018)

Tim de Valk (met Clemens Kool), *Household finance in France and the Netherlands 1960-2000, an evolutionary approach* (UU 2019)

Ruben Peeters (met Oscar Gelderblom), *Small firms, politics, and credit in the Netherlands, 1900-1980* (UU 2021)

Eddy de Beaumont (met Wim Klinkert), *De aanschaf van infanteriegeweren, 1750-1850, een studie over defensieaanschafprocessen* (UvA september 2021)

Amaury De Vicq (met Oscar Gelderblom), *Exploring the Dynamics of Small and Local Financial Institutions, The Case of the Netherlands, c.1860-1940* (UU, najaar 2021)

Josje Schnitzeler (met Oscar Gelderblom), *Weeskamers in de Republiek* (UU, najaar 2021 of voorjaar 2022)

Rolf de Winter (met Jan Hoffenaar), *Het Nederlandse helicopterwapen* (UU, 2022)

Laura van Hasselt (met James Kennedy), *C.P. van Eeghen (1816-1889)* (UvA, 2022)

Paul Koulen (met Alex van Stipriaan), *Plantagekrediet en economische groei in Essequibo, Demerary en Berbice* (EUR, 2022)

Naast deze eigen promovendi nam ik vrijwel ieder jaar wel deel aan leescommissies van dissertaties elders.

Onderzoek

Gedurende mijn hele benoemingsperiode nam het met Oscar Gelderblom lopende onderzoek naar de evolutie van vroegmoderne geldmarkten in Europa veel van mijn onderzoekstijd in beslag. Het boek dat dit project moet bekronen, is inmiddels voor driekwart in manuscript gereed. Met Oscar ontwikkelde ik nog twee andere projecten, namelijk een NWO-VICI project getiteld 'The Dynamics of Inclusive Finance in the Netherlands, 1750-1970' en een NWO Vrije Competitie project 'Investment behaviour, political change and economic growth in the Netherlands, 1780-1920'.

Abe de Jong en ik namen deel aan het door de Europese Commissie gefinancierde H2020-project EURHISFIRM, zojuist afgesloten, dat een prototype onderzoeksinfrastructuur voor beurs- en bedrijfsgegevens ontwikkelde. Een eerste verlengstuk daarvan ontving helaas geen financiering, maar naar verwachting zal hetzelfde consortium opnieuw een aanvraag indienen om de infrastructuur daadwerkelijk te gaan realiseren.

EURHISFIRM gaf Abe en mij bovendien een belangrijke stimulans om opnieuw te proberen de Amsterdamse beursdata gedigitaliseerd te krijgen volgens het Antwerpse SCOB-model, de

standaard op dit gebied. We hadden dit zo'n vijftien jaar geleden al twee keer met steun van Antwerpse collega's vergeefs gewaagd en nu lukte het, mede dankzij steun van het NEHA, Herman de Jong en Oscar Gelderblom, door honorering van aanvragen bij PDI-SSH en NWO voor een totaal van ruim 1,5 miljoen euro. Dit project loopt dankzij de inzet van een ervaren Vlaamse postdoc, Johan Poukens, buitengewoon voorspoedig. Het komt daarbij uitstekend van pas dat mijn IISG kamergenoot Robert Gillesse, digitaal archivaris van het IISG, wist te arrangeren dat onmisbare naslagwerken als *Van Oss' Effectenboek*, *de Gids bij de Prijscourant*, *Van Nierop & Baak's Naamlooze Vennootschappen* en het *Financieel Adresboek* via Metamorfoze in pdf beschikbaar kwamen of binnenkort nog komen. Ook de aanvang met het inventariseren van prospectussen dankzij een IISG stagiair sluit prachtig bij een en ander aan.

Over projectsucces had ik dus niet te klagen, al lukte uiteraard niet alles. Een project over de effecten van technologieoverdracht via defensie aanschafprogramma's sneuvelde al in een vroeg stadium, resulteerde dan wel weer in betrokkenheid bij promovendi De Beaumont en De Winter. Een met Frans Blom bij NOW ingediende projectaanvraag over de Amsterdamse Schouwburg als bedrijf haalde het tot twee keer helaas niet.

Publicaties

2012

(met Abe de Jong en Ailsa Röell), 'Dutch corporate finance, 1602-1850', in: G. Caprio, red., *Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions, and Infrastructure*, Vol. 1. (Oxford: Elsevier 2012)

(met Oscar Gelderblom), 'Low Countries Finance, 1348-1700', in: G. Caprio, red., *Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions, and Infrastructure*, Vol. 1. (Oxford: Elsevier 2012)

Aller ogen gericht op ... ? De relevantie van de bedrijfsgeschiedenis, inaugurele oratie NEHA hoogleraar Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten, Amsterdam: Vossius Pers

(met Oscar Gelderblom, 'Innovatiegolf doorbreekt kredietcrisis', *De Telegraaf* 22 september 2012

(met Ruben Schalk en Oscar Gelderblom), 'Schipperen op de Aziatische vaart, de financiering van de VOC kamer Enkhuizen, 1602-1622', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 127 (2012) 3-27

2013

(met Abe de Jong en Ailsa Röell), 'De ontwikkeling van de naamloze vennootschap in Nederland tot 1850, een bedrijfseconomisch perspectief', *Maandblad voor accountancy en bedrijfseconomie* 87 (2013) 217-232

(met Oscar Gelderblom en Abe de Jong), 'The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602- 1623', *Journal of Economic History* 73 (2013) 1050-1076

(met Oscar Gelderblom) 'Mirroring different follies, the character of the 1720 speculation in the Dutch Republic', in William N. Goetzmann, Catherine Labio, K. Geert Rouwenhorst en Timothy Young, red., *The Great Mirror of Folly: Finance, Culture, and the Crash of 1720* (Yale University Press: New Haven, 2013) 121-140

(met Oscar Gelderblom) 'Early Capitalism in the Low Countries', in L. Neal en J. Williamson, red., *The Cambridge History of Capitalism* (Cambridge: Cambridge University Press 2014), pp. 314-356)

2014

(met Heidi Deneweth en Oscar Gelderblom) 'Microfinance and the Decline of Poverty: Evidence from the Nineteenth-Century Netherlands', *Journal of economic development* 39 (2014) 79-110

2015

(met Tim Kooijmans), 'Chained to the Manor? Payment patterns and landlord-tenant relations in the Salland region of the Netherlands around 1750', *TSEG* 12-4 (2015) 89-116

'Creatieve vernietiging en herstel van steden', in: A. van Wageningen en V. Mamadouh, red., *EU@Amsterdam, een stedelijke raad* (AUP: Amsterdam 2015)

2016

(met Oscar Gelderblom en Clemens Kool), 'Direct finance in the Dutch Golden Age', *Economic History Review* 69 (2016), 1178-1198

(met Oscar Gelderblom), 'Financiële zelfredzaamheid in Nederland sinds 1750', *ESB* 101 (2016) 244-247

‘Creative destruction and regeneration of cities’, in: A. van Wageningen en V. Mamadouh, red., *Urban Europe, Fifty Tales of the City* (AUP: Amsterdam 2016)

2017

(met Peter van Dam), ‘Introduction: the rise of consumer society’, *BMGN* 132 (2017) 3-10

(met Michael Milo en Johan Vannerom), ‘From hapless victims of desire to responsibly choosing citizens, the emancipation of consumers in Low Countries consumer credit regulation’, *BMGN* 132 (2017) 115-138

‘Macht der gewoonte, verzonnen tradities in de vroege Nederlandse Vrijmetselarij’, *Toth* 68 (2017) 6-21

(met Giuseppe Dari-Matiacci, Oscar Gelderblom en Enrico Perotti), ‘The emergence of the corporate form’, *Journal of Law and Economics* 33(2017) 193-236

2018

(met Tijn van Beurden), ‘Hoe Curaçao een belastingparadijs werd’, *Follow the money* 26 november 2018

(met Tijn van Beurden), ‘Society-notaris en Nederlandse bank lieten de zon opkomen op belastingparadijs Curaçao’, *Follow the money* 27 december 2018

(met Oscar Gelderblom), ‘Rentas, tontines, actions’, in: Catherine Secretan en Willem Frijhoff, red., *Dictionnaire des Pays-Bas au Siècle d'or* (CNRS Publications: Parijs, 2018) 622-623

(met Oscar Gelderblom) ‘Enter the ghost, cashless payments in the early Modern Low Countries, 1500- 1800’, in: R.J. van der Spek en B. van Leeuwen, red., *Money, currency and crisis, in search of trust, 2000 BC to AD 2000* (Routledge: London 2018), 224-247

(met Oscar Gelderblom en Mark Hup) ‘Public Functions, Private Markets: Credit Registration by Aldermen and Notaries in the Low Countries, 1500-1800’, in: Marcella Lorenzini, Cinzia Lorandini and D'Maris Coffman, red., *Financing in Europe - Evolution, Coexistence and Complementarity of Lending Practices from the Middle Ages to Modern Times* (Basingstoke: Palgrave Macmillan 2018) 163–194

2019

‘Klem tussen de lokale en mondiale markt, de Amsterdamse Haute Banque vanaf het midden van de zestiende tot het begin van de twintigste eeuw’, I, 1550-1763’, *Maandblad Amstelodamum* 106-1 (2019) 25-45;

idem, deel II, 1763- 1914, *Maandblad Amstelodamum* 106-2 (2019) 63-87

(met Tijn van Beurden) ‘Hoe het geld op Curaçao uit de lucht kwam vallen’, *Follow the money* februari 2019

2020

‘Introduction’, in: A. Cantaluppi, L. Costabile, and C. Hoffmann, red., *The social aims of finance* (EABH: Frankfurt 2020), 9-18

2021

(met Tijn van Beurden), ‘A perfect symbiosis, Curaçao, the Netherlands, and financial offshore services’, *Financial History Review* 28 (2021), 67-95

(met Abe de Jong, Ailsa Röell en Gerarda Westerhuis), ‘Repurposing Institutions: Trust Offices and the Dutch Financial System, 1690s–2000s’, *Enterprise and Society* 22 (2021), 1-25